

וידוע לנו שלא נולד אלא לאחר מותו. וכתב הגר"נ שליט"א בתשובה הנזכרת, שנראה שאין לילך אחר הודאתו כשכל העולם יודע שאינו כן כמו שאמר. ע"ש מלתא בטעמא. ואילו הגר"ח קניבסקי שליט"א במענה לשאלות הללו, כתב: לכאור' חייב. והגר"א נבנצל שליט"א כתב שנראה הדבר ששתי השאלות הללו תלויות במחלוקת מהר"י בן לב והקצות, האם הודאת בעל דין גדרה התחייבות — כי אז חייב, או נאמנות ופטור.

*

אשר יאמר כי הוא זה בגימטריא (עם מנין התבות והכולל) מודה במקצת טענה (בעל הטורים — משפטים).

כל אבדה אשר יאמר כי בגימטריא: זהו מודה במקצת הטענה (ברכת פרץ — משפטים)

דף ד

הערות ובאורים בפשט

'מה לגלגול שבועה דעד אחד, שכן שבועה גוררת שבועה, תאמר בעדים דממון קא מחייבי' — אף לדעת האומרים (ע' חו"מ צד, ז.) ש'גלגול שבועה' קיים גם כאשר אינו רוצה להשבע על הטענה העיקרית, ומשלם עליה ממון — אף לשיטות אלו שייך לומר 'שבועה גוררת שבועה', כי לאו-דוקא השבועה בפועל גוררת אלא ח'יוב השבועה הוא שגורר שבועה אחרת (בית הלוי לח, א. וצידד לפרש באופן אחר, ודחה).

'מה לפיו שכן אינו בהכחשה. עד אחד יוכיח שישנו בהכחשה ומחייבו שבועה. מה לעד אחד שכן על מה שמעיד הוא נשבע...' — לגרסה זו, למסקנה למדים מעד אחד והודאת פיו ב'צד השוה', ולא מגלגול שבועה. (וכבר הקשו הראשונים לגרסה זו, מדוע לא אמרו 'אלא' [והלא הוזכר שם אמורא קודם]. אמנם מצינו כעין זה. ואפשר שתלוי הדבר בגרסות הראשונים בכמה מקומות — ע' במובא ב'וסף דעת' נזיר לא. ואולי אפשר שכאן שונה, כי אפשר להשאר בלימוד מגלגול שבועה ומפיו במה הצד, ואין צורך לחזור, אלא שנקטו הפשוט יותר, ללמוד מעיקר דין שבועת עד אחד).

ודנו הראשונים לדקדק לפי זה ממה שאמרו 'הצד השוה שבהן שעל ידי טענה וכפירה הן באים', שאין שבועת עד אחד אלא בטענת ודאי, אבל אם טוען שמא ועד אחד מעידו — אינו מחייב שבועה. [וכן היא דעת כמה פוסקים. ע' רא"ש שבועות פ"ו ה' מרבנו אפרים ור"י הלוי. ואולם לדברי הרי"ף והתוס' (ג. ד"ה מפני) נשבעים בהעדאת עד אחד אף בטענת שמא. וע' בטעמי מחלוקתם באגרות משה חו"מ ח"ב סד, ב. ויש לדחות, כי אף טענת שמא 'טענה' היא (ערמב"ן ור"ן).

וכמה מהראשונים גרסו אחרת, ולשיטתם אין ללמוד מעד אחד ומפיו במה הצד, כי כיון שבעד אחד נשבע על מה שמעיד, אין שייך כלל ללמוד ממנו חיוב שבועה השאר, שאינם מאותו מין כלל. (וע"ע פני יהושע).

יש לשאול, לפי מסקנת הסוגיא שמקור דינו של ר' חייא הוא מעד אחד והודאת פיו במה הצד, אם כן מדוע לא נאמר כמו כן כשתבעו מאתם וכפר בהם, ועד אחד מעיד על חמשים, שיחויב שבועה גם על השאר, [אף באופן שאין דין גלגול שבועה, כגון שאינו רוצה לישבע על השאר, באופנים שאין אומרים 'מתוך שאינו יכול לישבע משלם' על שבועת הגלגול], דנילף מעד אחד ומהודאת פיו. ואמנם 'קל וחומר' מהודאת פיו אין כאן, שהרי גדולה הודאת פיו מעד אחד, אבל מכל מקום 'במה הצד' יש כאן.

ואמנם אין לדייק מדברי ר' חייא, מכך שנקט עדים, משמע דוקא עדים ולא עד אחד — שי"ל בעד אחד בלאו הכי נשבע על השאר מדין גלגול שבועה, ולא נמצא אלא באופנים שאין דין גלגול שבועה, ולכן נקט הפשוט יותר. וכן אפשר שנקט עדים להשמיענו אפילו בשהחזק כפרן נשבע (עתוס' ה. ד"ה אי, ועוד).

ושמעתי לחלק [כמדומני ממו"ר הגרמ"מ פרבשטין שליט"א], שכן כשנשבע על החלק שהעד מעיד עליו ומכחישו, הרי נפטר מלשלם, הלכך אין מה שיחייבו עתה שבועה, משא"כ במודה במקצת או עדים שחייבוהו על מקצת, הלא נשאר חייב על חלק מן הטענה. מה תאמר, עד אחד יוכיח שמחייב שבועה על מה שמעיד, הגם שלא נתחייב בממון — אין זה אמת, שהרי כל עוד לא נשבע להכחישו אכן חייב לשלם, ומשום כך חייב להשבע. משא"כ על שאר הטענה שאין עליה עד אחד, אין מה שמחייבו שבועה, שהרי לא נתחייב ממון כל עיקר. [וע"ע בשו"ת הרשב"א ח"ב רז, שנראה שנקט לפטור, אלא שאין מפורש שם טעמו].

'הילך פטור' — 'ע' רש"י והגהות הגר"א. ונראה דרש"י ס"ל דאף דמלוה להוצאה ניתנה, הני מילי אם לבסוף הוציאה או יצאה מרשותו, מה שאין כן כשלבסוף החזירה בעין. ויש חולקים עוד על רש"י במאי דכתב 'בכל מקום שהם', ומצרכי מזומנים בבית-דין. ונראה דהילך היא תיבה מורכבת מ'הי שלך', כדאיתא בסוטה י"ב: 'היליכי' — הא שליכי', ונקט רש"י דהשלך עיקר, והחולקים סבירא להו דההי עיקר (הגר"א נבנצל שליט"א). עוד בבאור פרש"י — 'ע' קהלות יעקב כד, ג.

כללי הגמרא

'דאמר ר' חייא... ורב ששת אמר...' — 'תמיה ל' קצת' — כתב מהר"ם שיף — כיצד רב ששת האמורא חולק על רבי חייא שהיה תנא. ואף אם היה אמורא, הלא מכל מקום ברייתא היא זו — 'תנא רבי חייא' (לגרסתנו לא כתוב 'תנא', ואולם היו גרסאות כאלו — עתוס' להלן ה.). וכבר כתב רש"י בנדה (כו. ציינו רעק"א להלן ה.) שר' חייא תנא ואמורא הוא, ובמקום שאמר מעצמו בלשון 'אמר...' אין זו ברייתא.

וכן מצינו על רב, שהגם שאמרו 'רב תנא ופליג', פעמים נחלקו עליו אמוראים. ורב ששת (כדהכא) אמר כמה פעמים על דבריו, 'כי ניים ושכיב...'

לעומת זאת לפעמים מקשה הגמרא מרב על אמוראים אחרים, וכפי שכתבו הראשונים, שלא מסתבר שנחלקו עליו, שהיה רבן של כל בני הגולה — 'ע' ביצה ט. וברש"י ותוס'. וע"ש במהר"ץ חיות; וכיצא בזה בפירוש הריב"ן — כתובות קט. וע"ש בשטמ"ק. וכן הקשו במו"ק (ב:) מרב כהנא על רב ורב יוסף, לפי שהוא גברא רבה (תוס' שם). וראה בהרחבה ביוסף דעת שבת קכח.

'רבי שמעון בן אלעזר... רבי עקיבא אומר' — יש גורסים 'ר' יעקב' במקום 'ר' עקיבא' (ע' תוס')

רבנו פרץ). וכתבו התוספות שאין להקשות על הגרסה שלפנינו כיצד נחלק רשב"א על רבו רבי עקיבא — שמצינו שנחלקו תלמידים או בנים עם רבם ואביהם בהלכה. (וע' רש"ש פסחים עז. [וע"ש בצל"ח. ונראה שזו כוונת התוס' שם שכתבו שאין לגרוס 'רבי אלעזר' — שלא תימא מדפליג ר' יוסי מוכח דאינו ר' אליעזר הגדול אלא ר' אלעזר בן שמוע] שהביא דוגמאות לדבר. וע' בדבריו בסוטה לג. [ואפילו בלשון החלט מותר לו לחלוק שלא בפניו, אך יש לחלוק בדרך כבוד ככל האפשר. ע' ט"ז רמ"ק ובהגר"א שם; חזון איש — קדושין לא. (וע' בלשון הריטב"א ב"ב ע. 'זמורי נר"ו היה מפרש... ואינו נכון בעיני...'). וע"ע במובא ביסוף דעת שם]. ועוד כתבו התוס' שאין תימה במה שהזכירוהו לרשב"א לפני רבי עקיבא — שמצינו כעין זה. וכדברים הללו כתבו הראשונים בעוד מקומות (תוס' עבודה זרה מה. ד"ה אמר; מנחות סה: ד"ה רבי יהודה; ריטב"א קדושין יח. [אך ע"ש בתוס' ושא"ר]). וכן הראה בתוס' יום טוב (בכורים ג,י) מקומות נוספים לכך ששנו התלמיד לפני רבו.

ובמקומות אחרים נתנו התוספות טעמים להקדמת התלמיד לרב או לחכם המובהק שבדורו — משום שבא ממשפחה מיוחסת הקדימוהו, או מפני סידור הדברים על מכונם באופן הראוי, כגון כשכל דעה מוסיפה על חברתה. (ע' כתובות קה. ד"ה דחשיב; סוטה ד. ד"ה בן עזאי).

ועתוס' להלן לה: (ד"ה רבא) שכתבו כן על סידור דברי האמוראים. וע' בנדרים יז שהקדימו דברי רב הונא לשמואל [וי"ל]. וע' ביצה ח"ט ובתד"ה גלגל שגרסו רבה. וע"ש ברא"ש שהביא גרסת ר"ח מכה זה.

וצריך עיון בדברי התוס' ביבמות (פו. ד"ה רבי אלעזר) שנראה מדבריהם שיש הקפדה בשניית סדר החכמים, וכבר העיר על כך בבכור שור — ריש ברכות. וכן ע' בתוס' קדושין יח: שהקשה ר"ת על רש"י דאין דרך הגמרא להקדים דברי רע"ק לר"א שהיה רבו.

וע"ע: רש"ש שבת סב. פסחים עז. צג: הקדמת סדר הדורות; בן יהודע — ברכות ו; מאור ישראל — שבת סב. עז.

פרפראות וענינים

אין נשבעים על הקרקעות

'בשבועה מפקיר האדם לעונש הכליה את עצמו ואת כל רכושו, את כל הטפל לאישיותו, אם אין אמת בדבריו, או אין הוא מאמת את דברתו. אולם רק מיטלטלין טפלים לאדם, ויש לאל ידו להשמיד אותם בכל עת. ואילו הקרקע מאריך ימים אחרי האדם. האדם טפל לקרקע, ואין הקרקע טפל לאדם. נמצא שאין הוא יכול לשעבד את קיום האדמה לאמתת דברו. (פירוש רש"י הירש, בראשית כגד.)

*

על לימוד דיני ממונות

קטעים מלוקטים מפי סופרים וספרים

הרצאה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין נובע (ברכות סג.).

'... והקושיות וההויות יותר מועילות בסדר נזיקין ובדיני ממונות מסדר קדשים, אף על פי שהוא חמור והכל צריכים שם לגמרא' (רמב"ן — בבא-מציעא ט:).

'הנה כל שכל, כשמשכיל ומשיג בשכלו איזה מושכל, הרי השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו והמושכל נתפס ומוקף ומלוּבש בתוך השכל שהשיגו והשכילו, וגם השכל מלוּבש במושכל בשעה שמשגיגו ותופסו בשכלו.

דרך משל: כשאדם מבין ומשיג איזו הלכה במשנה או בגמרא, לאשורה על בוריה, הרי שכולו תופס ומקיף אותה וגם שכלו מלוּבש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, שעלה ברצונו שכשיטעון ראובן כך וכך דרך משל, ושמעון כך וכך, יהיה הפסק ביניהם כך וכך.

ואף אם לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם, לבוא למשפט על טענות ותביעות אלו, מכל מקום מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה, שאם יטעון זה כך וזה כך יהיה הפסק כך, הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים, הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו, כי אם בהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו, וגם שכלו מלוּבש בהם. והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות, להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה.

וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת התורה והשגתה, על כל המצוות מעשיות, ואפילו על מצוות התלויות בדיבור, ואפילו על מצות תלמוד תורה שבדיבור... (ספר התניא, ה).

'קא חליש ליבייהו' (של רב חסדא ורבה בר רב הונא, שישבו בדין כל היום. שבת י) — 'עיין בהכותב מה שכתב סברא נפסדת של המתפלספים האומרים מה יוסיף ידיעת דיני הנוזיקין שור שנגח ושנים אוחזין וכיוצא, ושגם רבה ור"ח בתחלה נצטערו על זה, כי הלא טוב להם לעיין במצוות שבין אדם למקום כו' ע"ש.

ואני אומר, חלילה לרבה ור"ח מרשע כזה ולהעלות על לבבן סברא אפיקורסית כזו ח"ו, כי באמת אין נפקא מיני' בין דיני הנוזיקין לדיני ק"ש ותפילין וקרבתות ושאר — כלום, כי כולם רצון הבורא יתברך ומשפטיו וכך הוא מצות לדון בדיני הנוזיקין כמצות ק"ש ואתרוג ושאר, וראוי לדקדק בהם ובמשפטיהם כי הלא תורתו המה. וכבר הארכתי בזה בקונטרס 'כוס של עיקרין'. ולא חליש ליבייהו אלא על דיתבי בדינא שהוא ביטול הזמן ביותר בשמיעת הטענות והרצאת דברים מן כל בעל דין והרבה תורה היו יכולים ללמוד אז בעת ההוא, אבל לא עלה דעתם להיות נגרע ערך החקירה בדיני ממונות שבין אדם לחבירו משבין אדם למקום ח"ו' (קונטרס לבושי צדקה לר"צ הכהן).

דיני ממונות — מקצוע גדול בתורה. לפום ריהטא נראה שהדין כך, ולאחר העיון — להפך. הכללים בדיני ממונות, רבים הם ועמוקים מאד. ואילולי בשר ודם היה בודה מלבו כללים לרוב כהמה, לא ימלט שהיו נמצאות סתירות רבות, ורק מפני שהתורה ממרום — לכן אין בה סתירה (תורת האהל' למהר"ל דסק"ל וצ"ל).

מעשים טובים — יש להם גבולים, שהרי כבר הגיעו אנשים למעלה עליונה עד שמתו בעטיו של נחש, ולא נמצא בהם שמץ העדר כשרון המעשה — לא כן חכמת התורה אשר היא באמת בלתי תכלית (שם).

והוא מכחישים — פטור מקרבן. ולדברי רבי מאיר חייב קרבן על פי העדים.

א. מבואר בתוס' שלפי חכמים, הודאת פיו מחייבתו קרבן אף כנגד העדים המכחישים. (וכן

פירש הריטב"א בדעת רש"י). ויש מפקפקים בזה (ע' בחדושי הר"ן. והרמב"ן צידד בזה — ע' ברשב"א ובהגהות הגרא"ז על הרמב"ן. וע' אבנ"ז חו"מ ר"ס קמא).

ולרבי מאיר — משמע בתוס' שלעולם כח העדים עדיף מפיו, ונאמנים כנגדו הן לענין חיוב הן לענין פטור. ואילו הרמב"ן צדד שלרבי מאיר פיו ועדים שוים, שניהם יכולים לחייב קרבן כאשר יש הכחשה ביניהם, ושניהם אין פוטרים אותו.

ב. לפי לשון אחת בסוגיא בכריתות, גם לחכמים אינו נאמן להכחיש את העדים, אלא יכול רק לתרץ דבריו לומר 'לא אכלתי שוגג אלא מזיד' [ומדובר בענין שבתחילה לא פירש דבריו אלא סתם 'לא אכלתי' ולא נבדקה כוונתו]. ולפי זה אף לחכמים גדול כח עדים מפיו, שלעולם הם נאמנים כנגד פיו הן לחייבו קרבן הן לפטרו. (תוס').

ע"ע פרטים נוספים בכריתות יא.

וכן לענין חיוב קרבן-אשם וחומש, בכופר ממון לחברו — מבואר בסוגיתנו שתלוי הדבר במחלוקת רבי מאיר וחכמים, האם עדים מחייבים אותו בחומש ואשם אף כנגד פיו, או דוקא פיו מחייבו [ואפילו עדים מכחישים. עריטב"א], אבל לא עדים בלי הודאתו.

ובמקום אחר משמע שנוקטים שבוזה אף רבי מאיר מודה שאין חיוב חומש ואשם בעדים אלא בהודאת פיו, וכנראה מחלוקת הסוגיות בדבר זה. (עפ"י תוס'. ויש מי שצדד שאין בדבר מחלוקת. ע' אבי עזרי — קמא, גזילה ז, ח).

להלכה אין אדם משלם חומש ולא אשם אלא על פי הודאת עצמו (עפ"י רמב"ם גזילה ז, ח. וע"ש אור שמח ואבי עזרי).

לענין חיוב שבועה בכפירת ממון — לדעת חכמים החולקים על רבי חייא, מצינו שגדולה הודאת פיו לחייב שבועה על שאר התביעה, לעומת העדאת עדים שאינה מחייבת שבועה על השאר. ולרבי חייא לא תהא הודאת פיו גדולה מהעדאת עדים ובשניהם חייב שבועה, וכדלהלן.

ד פים ג — ד

ה. 'מנה לי בידך' והלה אומר 'אין לך בידי כלום' והעדים מעידים אותו שיש לו חמשים זוז [ועל השאר אינם מעידים] — מה הדין?

רבי חייא למד חיוב שבועה דאורייתא על השאר, ב'קל וחומר' מהודאת פיו המחייבת שבועה על הכל כאשר הודה במקצת הטענה. ואף על פי שיש לפרוץ מה לפיו שכן אינו בהכחשה ובהזמה, תאמר בעדים — יש להוכיח מעד אחד המחייב שבועה את שכנגדו, אעפ"י שישנו בהכחשה. [ואם תאמר מה לעד אחד שכן על מה שהוא מעיד הוא מחייב שבועה, וכיצד אתה לומד לחייב שבועה על השאר — הודאת פיו תוכיח, וחזר הדין].

מדובר באופן שאין שעבוד קרקעות על פי דברי העדים, שאם כן הלא אין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות. ואפילו הודה בקרקע וכפר בכלים אינו נשבע. (עפ"י רשב"א ור"ן. ויש סוברים שבמלוה על פה לעולם אין זו כפירת שעבוד קרקעות, וכדלקמן).

ואמרו שיש לפרוץ ה'קל וחומר', מה לצד השווה שבהם שכן אינן בתורת הזמה (שאינן דין 'ועשיתם לו

כאשר זמם... אלא בעדים), תאמר בעדים. הלכך אין ללמוד עדים מהודאת פיו ומעד אחד, ואינו נשבע על השאר. ואילו רבי חייא אינו מקבל פירכא זו.

דעת תנא דברייתא להלן (ה.) דלא כרבי חייא. (ומיעט מאשר יאמר כי הוא זה — פרט להעדאת עדים. ומשמע שגם לדעתו אין פירכא על הקל-וחומר). וכן סובר רבי יוחנן בירושלמי (וסובר שפירכא טובה היא. תור"פ ועוד).

א. הלכה כרבי חייא. (כן פסקו הגאונים, ר"ח, רי"ף, רמב"ם, תוס' (ה.), רא"ש, ר"ן וריטב"א. ועתוס' שבועות מו. ד"ה בטוענו).

ב. אם כבר החזיר מה שראו העדים — לדברי הכל אינו חייב שבועה (עתוס' שבועות מו. ד"ה בטוענו).

דף ד

ו. האם שבועת 'מודה במקצת' אמורה במקרים דלהלן?

א. 'מנה לי בידך' — אין לך בידי אלא חמשים זון, והילך'.

ב. שטר שכתוב בו חיוב 'סלעים' או 'דינרים' סתם. זה אומר חמשה וזה אומר שנים.

ג. כנ"ל, זה אומר חמש וזה אומר שלש.

ד. טענו כלים וקרקעות והודה לו בכלים או בקרקעות, או במקצתם.

א. לדברי רבי חייא, חיוב שבועת מודה במקצת ישנו אף ב'הילך'. ורב ששת פוטר [אלא נשבע 'שבועת היסת' מדרבנן ללא נקיטת חפץ, כדין כופר הכל, כדלהלן ה.].

א. מפרש"י מבואר שאפילו אינם מזומנים לפניו הוי 'הילך', כל שלא הוציא המעות מעולם ואומר לו הרי הם שלך בכל מקום שהם.

יש מפרשים בדעתו שאם הוציא המעות, אפילו אם מחזיר לו עתה מעות אחרות — אין זה 'הילך'. (הגהות אשר"י, מאו"ז. וכ"פ בבית יוסף). ויש חולקים ומפרשים שאם נותן לו עתה מעות, אפילו הוציא המעות הראשונות — הרי זה 'הילך' אף לפרש"י. (עפ"י הגהות הב"ח על הרא"ש). ויש מי שהוסיף שבזה מודה רבי חייא שפטור. לא נחלקו אלא כשאינם מזומנים לפניו ואומר לא הוצאתים והרי הם שלך בכל מקום שהם (עפ"י פני יהושע).

הר"ן הרשב"א והריטב"א חולקים על פרש"י וסוברים שכיון שמלוה להוצאה ניתנה, אין הפרש אם הוציאם אם לאו. אלא הדבר תלוי אם מזומנים לפניו מעות להחזירן אם לאו. ופקדון, אפילו הוא באגם, כל שהוא בעין — הרי זה 'הילך'.

ומדברי הרמב"ם (טוען ספ"ג) משמע שאפילו בפקדון אינו 'הילך' אם אינו לפנינו כעת.

ב. משמע בסוגיא שחוב המפורש בשטר הרי זה כ'הילך' ועדיף ממנו. ולדברי הרשב"א ועוד, הוא הדין במלוה על פה שקרקעותיו משועבדים מהתורה — הרי זה כ'הילך' (וראה להלן).

ג. נתן לו משכון על מה שהודה לו — לדעת ר"י מגאש אין זה 'הילך'. וכן דעת הרא"ה והריטב"א. ואילו בעל העיטור כתב שדינו כ'הילך' (ער"ן).

ד. רבנו חננאל הרי"ף הרמב"ם הרא"ש הרשב"א (לו.) והר"ן פסקו (עפ"י סתמי הסוגיות) 'הילך' פטור. וכן כתבו התוס' (כאן ובב"ב קכה:), אלא שציינו שבספר 'חפץ' משמע שחייב.

ב. שטר שכתוב בו פלוני לזה מפלוני 'סלעים' או 'דינרים' סתם. זה אומר חמש וזה אומר שתיים — מסקנת הגמרא שפטור משבועה לדברי הכל. ואפילו אם נוקטים 'הילך' חייב, כאן שונה שהרי השטר מסייע לו על הודאת השנים (שכן מורה משמעות סתימת לשון השטר. עפ"י רש"י). ועוד שאין נשבעים על כפירת או הודאת שעבוד קרקעות, והרי הקרקעות משועבדות למלוה הכתובה בשטר.

א. יש אומרים שפטור אף משבועת היסת מפני שהשטר מסייעו. והרמב"ן דחה דעה זו. (הרשב"א והר"ן הביאו שתי הדעות ולא הכריעו).

ב. טענו מנה, חמשים בשטר שהלווה עצמו חתום עליו וחמשים בעל פה, והלה מודה בחתימת עצמו וכופר בשאר — לדברי הרמב"ן חייב שבועה, שהרי אין כאן שעבוד קרקע ולא סיוע שטר ולא 'הילך'. וכן נקטו הר"ן והריטב"א (וע' גם בתוס' ב"ב קת: ד"ה הלכתא). ואילו הרמב"ם (טוען ונטען ד,ד) כתב שאין מודה במקצת חייב שבועה עד שיוודה בדבר שאפשר לכפור בו [ודוקא לפי מה דקיי"ל כרב ששת ש'הילך' פטור, אבל לרבי חייא גם בזה חייב. כן פירש הר"ן שיטתו].

ג. שטר שכתוב בו 'סלעים' סתם, זה אומר חמש וזה אומר שלש — רבי שמעון בן אלעזר מחייב שבועה. ורבי עקיבא (וי"ג: רבי יעקב) פוטר, שהרי זה כמשיב אבדה, כי הלא היה יכול לומר שנים ולהיפטר. הלכה כרבי עקיבא מחברו, ופטור משבועה. (רי"ף רמב"ם (טוען ונטען ד,ה) רא"ש ועוד).

ד. אין נשבעים על הקרקעות, ובכלל זה הן כפירת שעבוד קרקעות הן הודאה על שעבוד קרקעות. הלכך טענו כלים וקרקעות והודה לו בכלים וכפר בקרקעות, או להפך — פטור משבועה, שאין נשבעים על כפירת שעבוד קרקעות, וכן אין הודאתן גורמת חיוב שבועה. (אם מ'כלל ופרט וכלל' אם ממייעוט הכתוב. ע' בב"ק קיז ובתוס'). וכן הדין אם הודה על מקצת מהקרקעות. אבל אם הודה על מקצת מהכלים — נשבע על שאר הכלים, ומגלגלים עליו שבועה אף על הקרקעות שכופר.

א. מבואר בתוס' (כאן ובב"ב קעה. ובשבועות לז:): שלדעת האומר 'שעבודא דאוריתא', אינו נשבע מדין תורה כל שיש לו קרקע, בין אם היא קיימת אצלו בין שנמכרה ללקוחות, שהרי זו כפירת שעבוד קרקעות (וכ"כ הרשב"א והר"ן). אי אתה מוצא שבועה מדאוריתא אלא כשאין לו קרקע כלל או שמחל לו השעבוד. ואולם לאחר שתקנו חכמים שמלוה על פה אינה גובה מלקוחות, הרי גם אם היתה לו קרקע שמכרה לאחרים — אין כאן שעבוד קרקעות ונשבע. ואולם אם יש לו קרקע בת חורין, הואיל והיא משועבדת — פטור. ובספר פני יהושע נטה לומר [ובאר בזה לשונות הפוסקים] שמלוה על פה אינה נחשבת כפירת שעבוד קרקעות, מאחר ויכול לכפור ואין תוקף לשעבוד הקרקע. ובדומה לזה באר הגר"ח הלוי (אישות טז) בדעת הרמב"ם, שאין נחשבת כפירת שעבוד קרקעות בתביעת חוב אלא באופן של 'הילך', ואין נחשב 'הילך' בהודאת חוב אלא במלוה בשטר, שההודאה בו נחשבת כפרעון ותשלומין, אבל במלוה על פה [אף אם שעבודא דאוריתא] או במעשה בית דין שגובה ממשועבדים, אין זה בכלל 'הילך' וממילא אין בו דין כפירת שעבוד קרקעות, מאחר ודינו לגבות גם מקרקע וגם ממטלטלין. ע"ש מלתא בטעמא. ובספר מנחת שלמה (ח"א סוס"י עז) נטה מדבריו.

ב. נראה שאף בשטר, אם בתחילת התביעה [לא בשעת ההלואה] מחל המלוה את זכותו לגבות ממשועבדים, ותובע רק כספים או מטלטלים, והלוה הודה לו בשנים גם מקרקע

— אין זה נחשב כמודה בקרקע וחייב שבועה, כיון שאינו תובע כלל שעבוד קרקע. ואולם אם תחילת התביעה היתה כרגיל, ורק לאחר שבית דין פסקו שפטור משום הודאה בקרקע, בא למחול מעתה על קרקע ולחייבו בשבועה — נראה שאינו יכול, שכבר קם דינא להיות נאמן ללא שבועה (עפ"י מנחת שלמה עז ד"ה הן).

ג. לפי תירוץ אחד ברשב"א, אפשר שלרבי עקיבא הדורש את המקראות בריבויים ומיעוטים ולא ב'כלל ופרט', לא נתמעטו קרקעות משבועת מודה במקצת.

ד. גם שבועת היסת אין נשבעים על הקרקעות ולא על שעבוד קרקעות (הגהות אשר"י, מא"ז).

ה. הרא"ש דקדק שבית דין מגלגלים שבועה על הקרקע [וכן בשאר גלגול שבועה] אפילו לא תבעו הבעל-דין שישבע. ואולם בשבועה דרבנן נחלקו אמוראים (בשבועות מט) האם מגלגלים ממילא או רק אם תובע. (וכ"כ הר"ן).

דף ה

ז. א. רועה שמסרו לו בהמות לרעות ותבעוהו הבעלים ואמר להד"ם, ואחר כך העידו עדים שאכל מהם שתיים — מה דינו לענין שאר הבהמות?

ב. מי שחייב שבועה והוא חשוד עליה, מה דינו?

ג. האם הרועים כשרים לעדות ולשבועה?

ד. הכופר במלוה והכופר בפקדון והגזלן — האם כשרים לעדות ולשבועה?

ה. מי שחשוד על שנטל חפץ של חברו ושילם לו דמיו, האם הוא כשר לעדות ולשבועה?

א. התובע את הרועה שיחזיר לו בהמותיו שמסר לו, והלה כופר, ולבסוף באו עדים והעידו שאכל שתיים — לדברי רבי חייא הרי זה מחוייב שבועה משום העדאת העדים על מקצת התביעה, והואיל ונחשד על השבועה שהרי גזלן הוא, הלכך שכנגדו נשבע ונטל. כן הורה רבי זירא במעשה שבא לפניו. [אבל אם אין נוקטים כרבי חייא, הרי אינו מתחייב אלא שבועת היסת, כדין כופר הכל, הלכך כשהוא חשוד אין שכנגדו נשבע ונטל — שלא עשו תקנה לתקנה].

ב. המחוייב שבועה והוא חשוד עליה — שכנגדו נשבע ונטל. תקנת חכמים היא זו. ודוקא בשבועת התורה תקנו, אבל שבועה שהיא מתקנת חכמים, אין שכנגדו נשבע ונטל, אלא פטור מכלום. יש אומרים שאם החשוד ידוע בפסולו לכל, כגון שהיה רועה שפסול לעדות, אין שכנגדו נשבע ונטל, אף לא בחיוב שבועה דאורייתא, כי לא היה למפקיד למסור בהמתו לחשוד זה, שהרי ידע פסולו. וגם לא שבקת לו חיים, כי ייטפלו עליו בטענות שקר. (עפ"י תור"פ). והריטב"א נטה מדעה זו.

ג. אמר רב יהודה: סתם רועה פסול (לעדות), סתמו גזלן הוא שמרעה בהמותיו בשדות אחרים. והוא הדין (לשבועה). ואמרו, דוקא בבהמות שלו, אבל רועה בהמות אחרים אינו חשוד על הגזל — שאין אדם חוטא ולא לו.

א. הרועים כשרים לעדות אשה (תוס' ע"ז כו. עפ"י ר"ה כב.).

ב. רועה בהמה דקה בארץ ישראל, אפילו בשל אחרים אינו כשר, שהרי אסרו חכמים לגדל

בהמה דקה בארץ ישראל (עפ"י תוס' ב"ק עט: ויש אומרים שבזמן הזה אין איסור בדבר, ואכ"מ).